

ЕЛЕКТРОННИЙ ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИК ЯК МАТЕРІАЛ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ

Термінологічна лексика є невід'ємною частиною тлумачного словника. Проблеми термінології в загальномовному словнику розглянуто в працях багатьох учених: В. О. Балог [1], Л. Г. Боярова [2], Л. О. Симоненко [3], Л. М. Томіленко [4] та ін.

Наше дослідження пов'язане з розв'язанням таких важливих проблем, як автоматичне опрацювання лексикографічної семантичної інформації, а також застосування електронних тлумачних словників у системах автоматизованого опрацювання мовної інформації.

Джерельною базою обрано комп'ютерну версію «Словника української мови» у 20 томах, який створюють в Українському мовно-інформаційному фонді НАН України.

З-поміж термінологічної лексики у Словнику виокремлюємо тлумачення, побудовані за відсильними формулами «Прикм. до ...» і «Стос. до ...» – так званими формулами квазісемантики. Такі формули тлумачення не містять семантичних складників (архі- та диференційні семи), у них часто використовується спосіб тлумачення лексичної семантики через граматичну [5]. Унаслідок цього зазначені дефініції неможливо використати для побудови семантичних аналізаторів.

Аналіз та відбір галузевої лексики здійснюємо за допомогою віртуальної лексикографічної лабораторії «Словник української мови», розробленої в Українському мовно-інформаційному фонді НАН України. Інструменти віртуальної лексикографічної лабораторії дають змогу не лише здійснити відбір термінів в автоматичному режимі, а й виокремити галузеву лексику за частинами мови за допомогою вікон «Вибір» → «Вибірка» (Рис. 1)

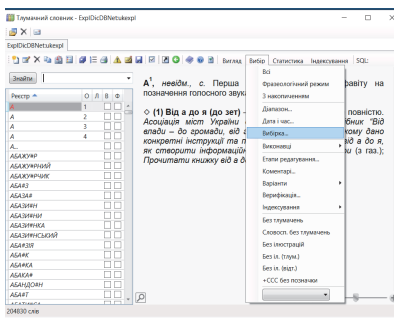

Рис. 1. Відбір галузевої лексики

У результаті аналізу виділено реєстр прикметників. Усього їх – 35369. Далі за допомогою вікон «Вибір» → «Вибірка» → «Значення» → «Параметри» → «Стил. ремарки» здійснюємо відбір галузевої лексики за вказаними ремарками та дізнаємося їхню кількість. Наприклад: *біол.* – біологія (62), *бот.* – ботаніка (26), *екон.* – економіка (13), *лінгв.* – лінгвістика (122), *мат.* – математика (64), *мед.* – медицина (48), *муз.* – музика (30), *спорт.* – спортивний термін (16), *фіз.* – фізика (44) та ін. Найширше представленими виявилися лінгвістичні терміни, математичні, біологічні, медичні та фізичні.

Для подальшого дослідження термінів, значення яких передано за допомогою відсильних формул тлумачення «Прикм. до ...» і «Стос. до ...», у дослідженні розроблено лексикографічну базу даних «Терміни», структуровану за полями: поле 1 – лексема; поле 2 – ремарка; поле 3 – формула тлумачення; поле 4 – іменник, від якого утворено відносний прикметник; поле 5 – значення іменника, від якого утворено відносний прикметник.

Лексикографічна база даних «Терміни»

Поле 1	Поле 2	Поле 3	Поле 4	Поле 5
Лексема	Ремарка	Формула тлумачення	Іменник, від якого утворено відносний прикметник	Значення іменника, від якого утворено

				відносний прикметник
ДЕФЛ ЯЦІЙНИЙ	<i>екон.</i>	Стос. до	Дефляція (у 1 знач.)	Вилучення з обігу частини паперових грошей і нерозмін- них на золото банківських білетів, випущених у період інфляції.

Лексикографічна база даних призначена для розв'язання проблеми експліцитного представлення інформації в електронних тлумачних словниках, що сприятиме впровадженню комп'ютерних технологій в дослідження, зорієнтовані на створення автоматизованих систем опрацювання природної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балог В. О. Галузева лексика в Словнику української мови в 11-ти томах (1970–1980 рр.) (семантичний та стилістичний аспекти) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2003. 16 с.

2. Боярова Л. Термінологічна лексика в загальномовному тлумачному словнику. *Лексикографічний бюлетень*. 2008. Вип. 17. С. 13–24.

3. Симоненко Л. О. Термін у загальномовних словниках. *Українська і слов'янська тлумачна та перекладна лексикографія. Леонідові Сидоровичу Паламарчукові*. Київ : КММ, 2013. С. 218–255.

4. Томіленко Л. М. Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії української літературної мови. Івано-Франківськ : Фоліант, 2015. 160 с.

5. Широков В. А. Системна семантика тлумачних словників. *Акцентологія. Етимологія. Семантика : До 75-річчя академіка НАН України В. Г. Складенка*. Київ : Наукова думка, 2012. С. 487–510.

ОНУФРІЙЧУК Ганна
канд. філол. наук, Київ

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Загальновідомо, що однією з визначальних ознак нації є її мова. Власне, зрозуміло, що поки народ береже свою мову, доти він зберігає свою особливість, свою етнічну єдність, а втрачає мову – втрачає й себе як народ [1, с.7]. З цього погляду цікавою для дослідників є фразеологія, яка виступає не лише окрасою, скарбом мови і народного досвіду, а й багатим об'єктом наукового розгляду, зокрема в етнолінгвістичному плані. Взагалі фразеологізми, містячи в собі велику силу експресії й емоційної наснаги, є яскравим виявом зображальних і естетичних якостей мови, тому найвиразніше передають дух і нев'янучу красу мови, яку витворив народ протягом віків для потреб спілкування в усній та писемній формах. Саме у фразеології найяскравіше виявляється її національна особливість і самобутність [3, с. 143–147].

Особливість фразеологічних одиниць полягає в тому, що вони як номінативні одиниці називають уже названі реалії, виражають оцінку, побудовану на семантичному осмисленні. При цьому не тільки одне слово, а цілий вираз вступає в синонімічні зв'язки з іншими словами.

Фразеологія мови відбиває гнучкість інтелекту, внутрішній темперамент, своєрідний спосіб мислення як окремого індивіда, так і нації загалом. Тим самим фразеологічні глибини є животворною